

Олександра Мармаза

Харківський національний педагогічний

університет імені Г. С. Сковороди

ORCID ID 0000-0002-0979-9256

DOI 10.24139/2312-5993/2019.09/087-097

ІСТОРИОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ҐЕНЕЗИ МЕНЕДЖМЕНТУ В ОСВІТІ

У статті зазначено, що результатом дослідження історії менеджменту освіти стане не тільки формування нової філософії мислення сучасного керівника, а й набуття ним знань і вмінь з використання кращого вітчизняного управлінського досвіду та уникнення ризиків і помилок під час управлінської діяльності. Мета статті полягала у здійсненні аналізу становлення теорії та практики управління закладами загальної середньої освіти в контексті їх подальшого розвитку. Використано такі методи дослідження: аналіз наукової літератури, нормативних документів з питань управління в освіті; метод контент-аналізу; порівняльно-історичний метод. Дійшли висновку про потребу проведення досліджень із історіографії менеджменту в освіті, які сприятимуть прогнозуванню розвитку теорії та практики управління закладами загальної середньої освіти, визначенню перспективних напрямів.

Ключові слова: *заклад загальної середньої освіти, менеджмент в освіті, управління закладом освіти, розвиток теорії та практики управління, функції управління.*

Постановка проблеми. Розвиток національної системи освіти в Україні з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах держави й суспільного життя, історичних викликів XXI століття вимагає критичного осмислення досягнутого й зосередження зусиль та ресурсів на вирішенні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток освітньої галузі та не дають можливості забезпечити нову якість освіти. Як зазначено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, однією з цих проблем є неефективність управління закладами освіти (*Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, 2013*).

Ефективне функціонування та розвиток сучасних закладів освіти залежить від вивчення процесу ґенези менеджменту в освіті, переосмислення здобутків та помилок еволюції управління закладами освіти. Від їх з'ясування залежить не тільки розуміння історичного розвитку теорії менеджменту в освіті, а й визначення напрямів подальшого розвитку теорії управління закладами освіти та її вплив на модернізацію закладів, підвищення якості освітніх послуг.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти управлінської діяльності в системі освіти України привертала увагу значної кількості вчених, педагогів, управлінців. Теоретико-методологічні засади управління закладами освіти розглядали В. Алфімов, Є. Березняк, О. Галус, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, В. Крижко, В. Маслов, В. Олійник, Н. Островерхова, Є. Павлютенков, В. Пікельна, З. Рябова, Т. Сорочан, Є. Хриков та ін. Шляхи

підвищення ефективності, якості та інноваційні підходи до управління закладами освіти стали предметом досліджень Т. Борової, Л. Ващенко, В. Григораша, Л. Даниленко, Г. Дмитренка, Г. Єльнікової, Н. Зінчук, О. Касьянової, О. Козлової, Н. Островерхової, А. Прокопенка, Л. Сергєєвої, Г. Сиротенка, О. Темченко, Ю. Чернова, Є. Хрикова та ін. Напрями та засоби вдосконалення організаційної структури й культури управління закладами освіти розкрили Л. Васильченко, С. Головка, А. Губа, Л. Карамушка, Н. Клокар, С. Королук, А. Московченко, Ю. Палеха, В. Стрельников та ін. Проблеми підвищення управлінської компетентності досліджували О. Адаменко, В. Берека, Л. Васильченко, В. Гладкова, І. Гришина, О. Ельбрехт, С. Калашнікова, Е. Лунячек та ін.

Роботи цих та багатьох інших учених створюють певну теоретико-методологічну базу дослідження шляхів удосконалення управління сучасним закладом освіти.

Водночас, на практиці все ще зберігається традиційне адміністративно-бюрократичне управління, присутні стереотипи й застарілі установки управлінського мислення. Зазначене перебуває в суперечності з реальністю та перешкоджає розвитку теорії і практики управління закладами освіти.

Результатом дослідження історії менеджменту освіти стане не тільки формування нової філософії мислення сучасного керівника, а й набуття ним знань та вмінь з використання кращого вітчизняного управлінського досвіду та уникнення ризиків і помилок під час управлінської діяльності.

Мета статті: здійснити аналіз становлення теорії та практики управління закладами загальної середньої освіти в контексті їх подальшого розвитку.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури, нормативних документів з питань управління в освіті – з метою виявлення основних етапів його становлення; метод контент-аналізу – для з'ясування стану розвитку теорії та практики управління на різних історичних етапах; порівняльно-історичний метод – для визначення найбільш впливових екзогенних факторів на управління закладами освіти; понятійно-термінологічний аналіз – для з'ясування сутності ключових понять дослідження.

Виклад основного матеріалу. Залежність функціонального статусу директора школи та змісту управлінської діяльності від процесів, які відбуваються в країні, можна побачити, зробивши ретроспективний аналіз управлінських функцій керівника освітнього закладу.

Аналіз архівних, організаційно-методичних, науково-педагогічних матеріалів щодо становлення теорії та практики управління в освіті свідчить про неспинний процес розвитку та оновлення функцій керівника школи. Основними рушійними силами, що зумовлюють розвиток функцій управління, є зміни соціально-економічного стану в країні, характер та особливості управління суспільством на різних історичних етапах розвитку держави, нові

суспільні замовлення школі щодо навчання та виховання громадян, зміна освітньої парадигми та розвиток школи як соціальної системи.

Так, «Положенням про єдину трудову школу» (1918 р.) було визначено, що завідувачий школою обирається її колективом як із складу педагогів школи, так і з інших педагогічних організацій. Завідувачий був виконавцем розпоряджень колективу, а вищим органом шкільного самоврядування – шкільна Рада, вищим виконавчим органом – президія. Така піраміда обмежувала діяльність керівника школи, стримувала розвиток його функціональної компетентності, позбавляла самостійності в розв'язанні важливих проблем та прийнятті єдиноосібних рішень, що призводило до дезорганізації та стихійності в управлінні школою (Маслов, 1990).

У 20-ті роки вдосконалювався державний апарат управління. Цей процес відбився й на управлінні освітою; зокрема, знайшов відображення у Статуті єдиної трудової школи (1923 р.) щодо прав та обов'язків керівників (Маслов, 1990, с. 147-148). У розділі «Управління школою» вперше було визначено функціональний статус завідувачого навчальним закладом: керівництво педагогічною, адміністративною та господарською частиною; завідувачий був зобов'язаний стежити за перебігом навчально-виховного процесу, за розвитком учнівського самоврядування; організовував працю школярів та створював систему ідейно-політичного виховання. Передбачалося, що завідувачий школою має право припинити постанову Ради школи, а в окремих випадках – ухвалювати самостійні рішення без неї. Він став персонально відповідальним перед органами народної освіти за стан школи. Саме в цей час з'являються роботи А. Гаталова-Готського, М. Іорданського та інших авторів, у яких містяться рекомендації щодо розподілу обов'язків між членами адміністрації та педагогічного колективу, впровадження основ НОП; змальовується досвід організації педагогічних колективів на виконання всеобучу.

Низка документів та постанов Міністерства народної освіти в 30-ті роки сприяла становленню та закріпленню за керівниками шкіл таких функцій, як: адміністративна, організація навчально-виховного процесу, фінансово-господарська, керівництво шкільним колективом, регулювання роботи школи, контроль за роботою вчителів та учнів. Поступово в державному управлінні почала домінувати контролювальна функція. Це ж спостерігалось і в освіті: централізація керівництва на всіх рівнях, перевага авторитарного стилю управління, жорстка регламентація діяльності педагогів, учнів і самих керівників породжували механічне, бюрократичне виконання управлінських функцій. Відповідно, публікації щодо управління школою зводилися до висвітлювання різних форм, видів, методів контролюючої діяльності (Б. Барабаш, А. Волковський, Є. Перовський).

Постановою ЦК ВКП(б) «Про структуру початкової та середньої школи» (1934 р.) завідувачих школами перейменували в директорів. Саме в цей

період учені починають розробляти теорію внутрішньошкільного управління, у якій значне місце відводиться питанням функціональної компетентності керівника (М. Веселов, П. Глаголев, Д. Ложков, І. Новіков, А. Савич).

У післявоєнні роки виразно позначилася тенденція щодо практичної спрямованості науково-педагогічної літератури та публікацій на допомогу керівникам шкіл, для підвищення рівня їх функціональної компетентності. Є. Перовський у книзі «Організація роботи директора школи» (1948 р.) зробив першу спробу розглядати діяльність директора школи з позицій системного підходу (Перовский, 1984).

Події в державі кінця 50-х – початку 60-х років (період хрущовської відлиги) свідчать про демократичні тенденції в розвитку суспільного управління. Закон «Про зміцнення зв'язку школи із життям та подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» (1958 р.), висунув завдання восьмирічної освіти, політехнізації, залучення дітей до суспільно-корисної праці. У ньому визначалося, що директор здійснює управління школою, оптимально поєднуючи єдиноначалля та колегіальність; спирається у своїй діяльності на педагогічну раду, на партійні та профспілкові організації; залучає на допомогу школі батьків учнів, шефські підприємства.

У цей час В. Сухомлинський у роботі «Розмова з молодим директором» змальовує внутрішню управлінську лабораторію керівника школи, розкриває такі функції директора, як: учительська, виховна, організаційна. Він висвітлює сутність шкільного керівництва; послідовно розкриває форми, методи та зміст роботи директора з організації навчально-виховного процесу. В. Сухомлинський наголошує на тому, що результативність діяльності директора залежить від рівня його ділової кваліфікації; підходить до розкриття причинних зв'язків та закономірностей в роботі керівника (Сухомлинський, 1977).

У 60–70-ті роки школа стала центром роботи з молоддю, відбувся перехід до загальної середньої освіти та були визначені нові завдання щодо виховання дітей та підлітків. У зв'язку з цим зріс інтерес суспільства до школи та, зокрема, до проблеми управління нею. Почався новий етап розвитку теорії та практики управління. В. Маслов визначив його основні риси: інтенсивний пошук нових форм та методів управління, широке й усебічне вторгнення науки у практику управління, подальший розвиток демократичних тенденцій, комплексний підхід до розв'язання задач, системний аналіз об'єктів управління (Маслов, 1990). Виокремлюються основні соціально-рольові функції керівника школи – це: керівництво реалізацією комплексного підходу до виховання учнів, наукове управління навчальним процесом, робота з громадськістю та батьками учнів, активний вплив на виховні процеси в селі (місті, мікрорайоні), суспільно-політична, адміністративно-педагогічна, господарська діяльність та викладацька робота. Ці тенденції щодо розвитку теорії та практики управління

знаходять відображення в науково-педагогічних працях Є. Березняка, М. Захарова, І. Мар'єнка, Р. Шакурова та ін.

Досить плідними в історії розвитку управлінської думки були 80-ті роки. Розвиток гласності та демократичних тенденцій в суспільстві відбилися на функціях директора школи. Положенням про загальноосвітню школу (1988 р.) було закріплено новий статус школи та директора. Керівник сумісно з Радою школи повинен був вирішувати всі питання, що стосуються життєдіяльності закладу: вироблення режиму роботи, добір кадрів, оцінювання діяльності вчителів, планування та організація навчально-виховного процесу, контроль за його перебігом та аналіз результатів тощо. Директора обирали колектив школи. Набирали силу тенденції щодо демократичного стилю керівництва та підвищення рівня управлінської компетентності. У наукових працях В. Бондаря, Б. Кобзаря, Ю. Конаржевського, М. Кондакова, В. Маслова, М. Портнова, Н. Сунцова, П. Фролова, П. Худомінського та ін. висвітлюються проблеми теорії та практики шкільного управління.

У 90-ті роки соціально-економічні, політичні зміни в суспільстві, розпад Радянського Союзу, проголошення самостійності України, прагнення незалежної країни ствердитися та вижити економічно – все це не залишає без змін і систему освіти. Децентралізація державної влади, подальша демократизація суспільства вимагали змін в управлінні освітою. У Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.) було визначено стратегічні завдання реформування управління освітою: перехід від державного до державно-громадського управління, чітке розмежування функцій між центральними, регіональними і місцевими органами управління; забезпечення самоврядування навчально-виховних закладів і наукових установ; утвердження в сфері освіти гармонійного поєднання прав особи, суспільства і держави; наукове обґрунтування нової системи управління освітою; відпрацювання інноваційних моделей управління галуззю та важливих управлінських рішень (*Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст., 1994)*).

Як удосконалювати управлінську діяльність в умовах її оновлення, було розкрито в наукових працях учених Ю. Конаржевського, К. Нефедової, П. Третьякова, Т. Шамової. Автори констатують той факт, що змінилися задачі вищої ланки управління: не тиснути й обмежувати, а допомагати; не забороняти, а спрямовувати; керувати, а не командувати. Вони доводять, що неможливо перебудувати соціально-педагогічну систему, залишаючи процес управління нею на архаїчному рівні пресловутого керівництва й контролю, спираючись на стереотип мислення, яке сформувалося багато десятиліть тому. Учені викрили проблеми невідповідності між завданнями, які висуває суспільство школі, та характером внутрішньошкільного управління.

Зміст управлінських функцій у нових умовах передбачає розгляд їх із позиції психологічного, педагогічного та організаційного аспектів. Постала

необхідність учити керівника школи управляти їх розвитком, спрямовувати дослідницьку та пошукову діяльність педагогів і учнів.

Диференціація освіти спричинила інтенсивний розвиток закладів нового типу, авторських шкіл та експериментальних майданчиків на базі загальноосвітніх шкіл. З'явилися проблеми, пов'язані зі специфікою управління такими закладами, оновленням функціональних обов'язків керівників шкіл та змісту професійної компетентності.

У цей час набувають поширення тенденції щодо психологізації управлінської діяльності, адаптації ефективних технологій управління виробництвом до управління освітою, розвитку менеджменту в освіті. Оновлення функцій управління школою обумовлюється новими видами діяльності, які виконує директор, та тенденцією входження керівників шкіл до загального складу менеджерів.

Саме в середині 90-х років поряд з поняттям «керівник» почав широко вживатись термін «менеджер». Розвивається менеджмент освіти. Наукові роботи Г. Дмитренка, Л. Каращук, Н. Коломінського, Ю. Конаржевського та ін. розкривають сутність освітнього менеджменту та зміст діяльності менеджера освіти. Ю. Конаржевський виказав слушну думку, що школознавство стоїть перед невідкладною задачею оновлення й узагальнення підходів, методів, ознак теоретичного вивчення управління школою, уніфікацію своєї термінології, приведення її у відповідність із загальноприйнятою термінологією теорії управління (Конаржевский, 2000).

Л. Даниленко, Н. Островерхова вважають можливим удосконалення управління сучасною школою тільки на основі модернізації функцій керівника. Л. Даниленко визначає такі нові функції директора школи, як: прогностична, консультативна, представницька, менеджерська та політико-дипломатична (Островерхова та Даниленко, 1996).

Оновленню функцій управління сприяє світова тенденція щодо моделювання закладів освіти. Так, у Фінляндії, Нідерландах, США знайшов суспільну підтримку процес визначення місії школи. Місія – це загальна мета розвитку школи, яка виробляється, обговорюється, усвідомлюється й підтримується на всіх рівнях закладу: адміністративному, вчительському, учнівському, батьківському, громадському. Кожен шкільний колектив на чолі зі своїм керівником моделює освітній заклад майбутнього. У 90-ті роки в Україні теж поширюється ідея знаходження свого обличчя. Вона втілюється в життя кожної окремої школи шляхом складання програми розвитку закладу. Це цілеспрямовує діяльність усіх, хто працює й навчається в школі. Однією з основних функцій директора школи стає управління розвитком закладу освіти. Такі підходи до моделювання навчально-виховних закладів несли в собі величезні можливості щодо створення шкільної культури та розвитку педагогіки співробітництва. Зрозуміло, що школі майбутнього потрібен був і

керівник майбутнього. Головна його якість – постійна готовність до саморозвитку та самовдосконалення.

Початок 2000-х років співпав із посиленням фактору глобалізації в освіті. Конкуренція та активна взаємодія освіти України з освітніми системами інших розвинених країн світу привернули увагу до таких проблем, як: підвищення якості освітніх послуг; управління інноваційними змінами; участі в міжнародних проектах; переосмислення культурологічних засад управління освітою; розробки стратегічних орієнтирів розвитку освіти та управління нею.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2001 р.) зазначено, що реформування галузі передбачає, передусім, модернізацію управління освітою. Нова система управління повинна бути державно-громадською, урахувувати регіональні особливості, орієнтувати заклад освіти на розвиток. Першочерговим є налагодження високопрофесійного наукового, аналітичного і прогностичного супроводу управлінських рішень. Нова модель управління проголошена як відкрита та демократична (*Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті*, 2001). Серед основних напрямів модернізації управління основними стали такі: оптимізація організаційно-управлінських структур; удосконалення технологій прийняття управлінських рішень; оновлення функцій управління; впровадження нової етики управління; підготовка та перепідготовка управлінців усіх рівнів.

Розроблення Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості й конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України в міжнародний освітній простір (*Народное образование в СССР: Сб. нормативных актов*, 1987). У документі зазначалось, що управління освітою повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, у якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами. Необхідно створити гнучку, цілеспрямовану, ефективну систему державно-громадського управління освітою, що забезпечуватиме інтенсивний розвиток та якість освіти, спрямованість її на задоволення потреб держави, запитів особистості. Зазначене передбачає: оптимізацію органів управління освітою, децентралізацію управління в цій сфері; перерозподіл функцій і повноважень між центральними та місцевими органами управління освітою; професійний підхід під час здійснення добору та призначення керівників закладів освіти, органів управління освітою; розроблення системи заходів (науково-методичних, фінансово-економічних тощо) стосовно впровадження ідеї автономії закладів освіти,

розширення їх прав і можливостей щодо фінансової самостійності; подолання бюрократизації в системі управління освітою, удосконалення порядку перевірок та звітності навчальних закладів; професійну підготовку компетентних менеджерів системи освіти, формування управлінців нової генерації, здатних мислити і діяти системно, у тому числі в кризових ситуаціях, приймати управлінські рішення в будь-яких сферах діяльності, ефективно використовувати наявні ресурси; запровадження нових ефективних форм підвищення кваліфікації керівників освіти; розвиток автоматизованих систем управління освітою (Мармаза, 2014).

У наш час держава поставила амбітні цілі реорганізувати систему управління, фінансування й менеджменту освіти шляхом децентралізації, дерегуляції, запровадження інституційної, академічної та фінансової автономії закладів освіти, дотримання принципу відповідальності закладів освіти за результати освітньої і виховної діяльності. Проголошено перехід від адміністративно-розпорядчого управління закладами освіти до системи освітнього менеджменту.

Відповідно до закону України «Про освіту» (2017 р.), керівник закладу освіти призначається засновником у порядку, визначеному законами та установчими документами. Керівник здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти. Він є представником закладу у відносинах із державними органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами. Керівник у межах наданих йому повноважень організовує діяльність закладу освіти; вирішує питання фінансово-господарської діяльності; призначає на посаду та звільняє з посади працівників, визначає їх функціональні обов'язки; забезпечує організацію освітнього процесу; створює умови для діяльності органів самоврядування; забезпечує внутрішню систему якості освіти; забезпечує умови для громадського контролю; сприяє здоровому способу життя здобувачів освіти та працівників закладу тощо (Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту», 2017).

У Типовій освітній програмі організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа» (2018 р.) визначено компетентності сучасного керівника та основні стратегічні напрями діяльності (*Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа»*, 2018). Серед них такі: організація роботи закладу (вибудовування стратегії розвитку закладу, моделювання діяльності закладу та окремих його ланок, вибудовування соціального партнерства, раціональність у використанні ресурсів); робота з колективом (формування команди однодумців, мотивація вчителів, створення

позитивного клімату в колективі, довіра і контроль); розвиток власних управлінських умінь (опанування компетентностями, уміння керувати собою, дотримання етичних стандартів, стресостійкість).

З огляду на вище викладене, основними факторами, що зумовлюють розвиток теорії та практики управління в освіті є: а) екзогенні фактори (зовнішнього середовища): зміни соціально-економічного та політичного стану в країні; характер та особливості управління державою та суспільством на різних історичних станах розвитку країни; зміни у ставленні та вимогах держави і суспільства до освіти; науково-технічний прогрес; розвиток менеджменту, психології, педагогіки та інших суміжних наук; світовий контекст розвитку освіти та розширення міжнародної активності, ділових стосунків; тенденція входження керівників освітніх закладів до загального менеджерського складу тощо; б) ендogenous (внутрішні) фактори: розвиток закладу як соціально-педагогічної системи; тенденції щодо моделювання освітніх закладів, розширення мережі закладів різних типів та форм власності; зростаючі вимоги учасників освітнього процесу до особистості керівника закладу, рівня його управлінської компетентності; оновлення змісту і технологій освіти, інноваційна та експериментальна діяльність у закладі тощо (Конаржевский, 2000; Мармаза, 2007).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Вивчення генези менеджменту в освіті буде сприяти вдосконаленню управління закладами загальної середньої освіти, оскільки дозволить: виокремити закономірності, тенденції його розвитку; встановити зовнішні та внутрішні впливи на управління; виявити особливості моделей управління, прийняття рішень та стилів керівництва на різних етапах історичного розвитку країни; використати кращий вітчизняний управлінський досвід задля підвищення ефективності.

Результати досліджень з історіографії менеджменту в освіті сприятимуть прогнозуванню розвитку теорії та практики управління закладами загальної середньої освіти, визначенню перспективних напрямів.

Відкритими для подальших досліджень залишаються питання особливостей становлення змісту загальних функцій управління, а саме: аналізування, планування, організування, контролювання, регулювання. Процеси модернізації освіти вимагають оновлення управлінської діяльності, водночас важливо зберегти кращі здобутки української школи менеджменту.

ЛІТЕРАТУРА

- Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.) (1994). Київ: Райдуга (*State National Program «Education» (Ukraine of XXI century)*) (1994). Kyiv: Raiduha).
- Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту» (2017) (*Law of Ukraine of 05.09.2017 № 2145-VIII "On Education"*). (2017)). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

- Конаржевский, Ю. А. (2000). *Менеджмент и внутришкольное управление* Москва: Центр «Пед. поиск» (Konarzhievskii, Yu. A. (2000). *Management and Internal School Management*. Moscow: Center "Ped. Poisk").
- Мармаза, О. І. (2007). *Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника*. Харків: Видавнича група «Основа» (Marmaza, O. I. (2007). *Management in Education: a Roadmap for Institution Head*. Kharkiv: Publishing Group "Osнова").
- Мармаза, О. І. (2017). *Менеджмент освітньої організації*. Харків: ТОВ «Щедра садиба» (Marmaza, O. I. (2017). *Management of Educational Organization*. Kharkiv: TOV "Shchedra sadyba").
- Мармаза, О. І. (2014). Формування інноваційної компетентності керівника навчального закладу в процесі магістерської підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 1 (35)*, 443-452 (Marmaza, O. I. (2014). Formation of Innovative Competence of the Head of Educational Institution in the Process of Master's Degree Preparation. *Pedagogical Sciences: theory, history, innovative technologies, 1 (35)*, 443-452).
- Маслов, В. І. (1990). *Теория и методика организации непрерывного повышения квалификации руководителей школ*. Киев: ЦИППККО (Maslov, V. I. (1990). *Theory and Methodology of Organizing Continuous Training for School Leaders*. Kyiv).
- Народное образование в СССР: Сб. нормативных актов*. (1987). Москва: Юрид. литература (Public Education in the USSR: Collection of Normative Acts. (1987). Moscow).
- Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті*. (2001). Київ: Вид-во «Шкільний світ» (The National Doctrine of Educational Development in the 21st Century. (2001). Kyiv: Publishing House "Shkilnyi svit").
- Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) (The National Strategy of the Development of Education in Ukraine for the period up to 2021. (2013)). Retrieved from: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.
- Островерхова, Н. М., Даниленко, Л. І. (1996). *Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект*. Київ: Школяр (Ostroverkhova, N. M., Danylenko, L. I. (1996). *Management Effectiveness of General Education School: Social and Pedagogical Aspect*. Kyiv).
- Перовский, Е. И. (1984). *Руководство учебно-воспитательной работой в школе*. Москва: Учпедгиз (Pierovskii, E. I. (1954). *Management of Teaching and Educational Work at School*. Moscow).
- Сухомлинський, В. О. (1977). *Розмова з молодим директором*. Київ: Радянська школа (Sukhomlynsky, V. O. (1977). *Talk with a young director*. Kyiv).
- Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа»* (2018) (Typical Educational Program for Organizing and Improving the Qualification of Managerial Staff of General Secondary Education according to the requirements of the «New Ukrainian School» Concept (2018)). Retrieved from: <https://imzo.gov.ua/2018/12/14/nakaz-mon-vid-13-12-2018>.

РЕЗЮМЕ

Мармаза Александра. Историографические аспекты генезиса менеджмента в образовании.

Автором отмечено, что результатом исследования истории менеджмента образования станет не только формирование новой философии мышления современного руководителя, но и приобретение им знаний и умений по

использованию лучшего отечественного управленческого опыта, избежание рисков и ошибок при управленческой деятельности. Цель статьи заключалась в осуществлении анализа становления теории и практики управления учреждениями общего среднего образования в контексте их дальнейшего развития. Используются следующие методы исследования: анализ научной литературы, нормативных документов по вопросам управления в образовании; метод контент-анализа; сравнительно-исторический метод.

Пришли к выводу о необходимости проведения исследований по историографии менеджмента в образовании, которые будут способствовать прогнозированию развития теории и практики управления учреждениями общего среднего образования, определению перспективных направлений.

Ключевые слова: *заведение общего среднего образования, менеджмент в образовании, управление учебным заведением, развитие теории и практики управления, функции управления.*

SUMMARY

Marmaza Oleksandra. Historiographic Aspects of Education Management Genesis.

The article points out that development of the national education system in Ukraine, taking into account cardinal changes in all spheres of the state and public life, historical challenges of the 21st century, requires critical understanding of achievements and focus of efforts and resources on solving the most current problems that prevent development of the educational sphere and opportunities to provide new education quality. The result of the study of the history of educational management will be not only formation of a new thinking philosophy of the modern manager (leader), but also acquisition of knowledge and skills by him based on the best national managerial experience and avoid risks and mistakes during management activities.

The aim of present article is to analyze formation of theory and practice of managing general secondary education institutions in the context of their further development. The following research methods were used: analysis of scientific literature, normative documents on management issues in education; method of content analysis; comparative-historical method.

It has been found out that the main factors that determine development of theory and practice of management in education are: a) external factors: changes in socio-economic and political situation in the country; the character and features of country's governing and society in different historical states of the country's development; changes in the attitude and requirements of the state and society for education; scientific and technological progress; development of management, psychology, pedagogy and other related sciences; the global context for the development of education and increasing of international activity, business relations; the tendency of the heads of education institutions to integration to the general management structure, etc.; b) internal factors: development of the institution as a social-pedagogical system; tendencies in modeling education institutions, expanding the network of institutions of different types and forms of ownership; increasing demands of educational process participants to the institution heads' personality, and to the level of their managerial competence; updating of education content and technologies, innovative and experimental activities in the institution, etc.

It has been concluded that there is a need for research on the historiography of management in education, which will contribute to prediction of development of theory and practice of management of institutions of general secondary education, and to identify promising areas.

Key words: *general secondary education institution, management in education, management of education institution, development of management theory and practice, management functions.*